

ВІДГУК

офіційного опонента завідувача кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства Харківського національного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора Юхно Олександра Олександровича на дисертацію Колеснік Галини Ростиславівни «Функціональне призначення нагляду і контролю у досудовому розслідуванні», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність теми дисертаційного дослідження. З прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України 2012 року (далі – КПК України) вітчизняний законодавець, утверджуючи принципи верховенства права і законності під час проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень сформував у досудовій стадії кримінального провадження – досудовому розслідуванні нову державну наглядово-контрольну систему, кожна ланка якої реалізує закріплені Конституцією України та іншими Законами України специфічні кримінальні процесуальні функції: прокурорський нагляд, відомчий контроль, судовий контроль, а також визначив носіїв цих функцій: прокурора, керівника органу досудового розслідування, слідчого суддю. Перша із означених функцій спрямована на забезпечення точного і неухильного виконання законів слідчими, які безпосередньо розслідують кримінальні правопорушення, друга – на досягнення стабільного і ефективного розслідування кожного кримінального правопорушення, а третя – на недопущення безпідставного обмеження прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження державними органами, які приймають участь у досудовій його стадії.

Проте нова наглядово-контрольна система досудової стадії кримінального провадження ще не є досконалою ні в організаційному, ні в правовому, ні в функціональному аспектах, що негативно позначається на її кінцевих результатах роботи – дотриманні основних прав і свобод учасників досудового розслідування, що не завжди захищаються в повному обсязі, а

якість досудового розслідування кримінальних правопорушень ще не відповідає сучасним вимогам.

У юридичній науці проведено ряд досліджень, присвячених різним аспектам правовідносин, що виникають при досудовому розслідуванні у зв'язку з реалізацією кримінальних процесуальних функцій прокурорського нагляду, відомчого та судового контролю, проте комплексно та детально проблеми кримінальних процесуальних функцій прокурорського нагляду, відомчого та судового контролю, що виконуються у досудовому розслідуванні, їх носіїв, призначення, форми і порядку не досліджувалися. У переважній більшості наявних наукових праць не було враховано специфіку вимог, які б характеризували тенденції сьогодення, і ті зміни, що відбулися останнім часом у сфері національного законодавства України. Так, з прийняттям КПК України 2012 року та нових Законів України «Про прокуратуру» (2014 р.) та «Про судоустрій і статус суддів» (2016 р.) та інших вказана проблема набула особливої актуальності і вимагає проведення окремого наукового дослідження на монографічному рівні.

Отже, накопичені кримінальні процесуальні знання з функціонального призначення наглядової і контрольних видів діяльності у досудовій стадії кримінального провадження ще не є систематизованими і не представляють собою цілісної науково обґрунтованої концепції ні в частині кримінального процесуального порядку їх реалізації, ні щодо визначення основних шляхів їх подальшого удосконалення. Саме цим обумовлена актуальність та своєчасність дисертаційного дослідження Колеснік Г. Р.

Рецензована робота виконана відповідно до комплексної наукової програми «Основні напрямки реформування законодавства України у контексті Європейської інтеграції» (номер державної реєстрації 0104U004048), Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, наказу МВС України від 16 березня 2015 р. № 275 «Про затвердження Переліку пріоритетних напрямків наукового забезпечення діяльності органів

внутрішніх справ України на період 2015–2019 років». Дисертаційну роботу Колеснік Г. Р. виконано у межах науково-дослідної теми кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Комплексні дослідження проблем злочинності та окремих видів злочинів на основі верховенства права» (номер державної реєстрації 0116U000916).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що після внесених до КПК України у 2012 році суттєвих змін до наглядово-контрольної системи, що діє у досудовому розслідуванні, рецензована дисертація є першим комплексним дослідженням проблем функціонального призначення як прокурорського нагляду, так і відомчого та судового контролю, що здійснюються під час проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень. Дисертант сформулював низку положень, висновків і пропозицій нових у концептуальному сенсі та важливих для прокурорської, слідчої та судової практики.

Методологічною основою дисертаційного дослідження є сукупність методів і прийомів наукового пізнання. Їх застосування характеризується системним підходом, що дає можливість досліджувати проблеми в єдності їхнього соціального змісту і юридичної форми, здійснити системний аналіз кримінальним процесуальним функціям прокурорського нагляду, відомчого та судового контролю, що виконуються у досудовому розслідуванні, їх носіїв, призначенню, формам і порядку реалізації. У роботі автор використовував діалектичний, системно-структурний, системно-функціональний, логіко-семантичний, формально-логічний, формально-юридичний, сходження від абстрактного до конкретного, соціологічний, статистичний та інші методи наукового пізнання.

Теоретичним підґрунтям дисертації є наукові праці вітчизняних і зарубіжних фахівців з теорії держави і права, соціології, кримінального та

кримінального процесуального права, теорії управління, адміністративного, конституційного, міжнародного права, інших галузевих правових наук.

Нормативну базу дослідження становлять: Конституція України, міжнародно-правові норми, кримінальне процесуальне та інше галузеве законодавство, статусні Закони України: «Про судоустрій і статус суддів»; «Про прокуратуру»; «Про Національне антикорупційне бюро України»; «Про Національну поліцію», «Про Державне бюро розслідування», рішення Конституційного Суду України та Європейського Суду з прав людини, а також підзаконні нормативно-правові акти, що пов'язані з регламентацією кримінальної процесуальної діяльності.

Емпіричну базу дослідження утворюють: офіційно опубліковані матеріали практики діяльності судів та органів прокуратури, статистичні матеріали, довідкові видання, а також результати опитування 140 респондентів (60 прокурорів, 60 керівників органів досудового розслідування, 20 слідчих суддів).

Фундаментальність та комплексність роботи проявляється у всебічному та поступовому вивченні дисертантом предмету дослідження. Починаючи роботу з розгляду концептуальних основ нагляду і контролю у досудовому розслідуванні, автор поступово досліджує кримінальний процесуальний порядок їх реалізації, аналізує нормативно-правові акти в цій сфері та визначає основні напрями подальшого вдосконалення наглядової і контрольних функцій у досудовому розслідуванні.

Викладені в дисертації погляди автора на заявлену проблему є достатньо обґрунтованими, зроблені висновки та визначені поняття мають відповідний ступінь наукової новизни. Всебічність зробленого аналізу підтверджується достатньою кількістю використаних автором наукових, інформаційних та правових джерел.

До найбільш вагомих результатів новизни дисертаційного дослідження можна віднести: 1) наведення авторського визначення таких кримінальних процесуальних понять як «прокурорський нагляд у досудовому

розслідуванні», «відомчий контроль у досудовому розслідуванні», «судовий контроль у досудовому розслідуванні» та розкриття співвідношення між ними (стор. 75-76 дисертаційної роботи); 2) визначення функціонального призначення наглядово-контрольних органів досудового розслідування як обов'язкової частини цієї стадії кримінального провадження (стор. 76 дисертаційної роботи); 3) з огляду на прийняття нового законодавства, за яким наглядова і контрольна діяльність у досудовому розслідуванні зазнала суттєвих змін (зокрема, включенням до неї нового владного суб'єкта – слідчого судді): КПК України (2012 р.); Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» (2014 р.); Закону України «Про Національну поліцію» (2015 р.); Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (2016 р.), Закону України «Про національне бюро розслідування» (2017р.), аналіз функціональних аспектів зазначених видів діяльності, виявлення суттєвих прогалин в їх правовому регулюванні та розроблення конкретних пропозицій щодо подальшого законодавчого удосконалення (стор. 136-137 дисертаційної роботи); 4) за результатами аналізу законодавчих новел підготовлено пропозиції про внесення змін і доповнень до чинного КПК України з метою вдосконалення процесуального статусу слідчого судді та регламентації процесуального порядку проведення ним судово-контрольних проваджень (стор. 164-170 дисертаційної роботи); 5) доведення потреби щодо утворення у судовій системі України самостійної підсистеми для виконання виключно судово-контрольної функції з обов'язковим формуванням у цій підсистемі ще й судів другої інстанції (стор. 177-178 дисертаційної роботи).

У дисертації комплексно та ґрунтовно обстоюється позиція вчених і практичних працівників правоохоронних органів щодо необхідності відновлення безпідставно ліквідованої законодавцем досудової стадії кримінального правопорушення під назвою «порушення кримінальної справи», бо без попереднього встановлення підстав (ознак кримінального правопорушення) розпочинати досудове розслідування неприпустимо

(стор. 99-100 дисертаційної роботи).

Важливе значення для вдосконалення вітчизняної правової системи та впровадження до неї загальновизнаних європейських норм й цінностей автором напрацьована наукова точка зору щодо необхідності доповнення завдань кримінального провадження завданнями, пов'язаними з розкриттям кримінальних правопорушень та пріоритетністю захисту прав жертви кримінального правопорушення (потерпілого).

Апробація роботи. Основні результати дослідження викладено у 7 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та науковому періодичному виданні зарубіжної держави, а також у 3 тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях. Вивчення дисертаційного дослідження та його автореферату дає підстави для твердження про ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації. Оформлення дисертаційного дослідження зауважень не викликає.

Усе вищезазначене дозволяє зробити висновок, що дисертаційне дослідження Колеснік Г. Р. виконано на високому теоретичному рівні, має значну наукову та практичну цінність. Авторкою сформульовані важливі положення, що мають важливе значення для вдосконалення кримінального процесу та зокрема, функціонального призначення наглядової і контрольної діяльності у досудовому розслідуванні. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичне, так і прикладне значення у науково-дослідній сфері, у правотворчості, у правозастосовній діяльності компетентних суб'єктів, а також у навчальному процесі вищих навчальних закладів юридичного та правоохоронного профілів.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Надаючи загальну позитивну оцінку дисертаційному дослідженню, варто вказати на окремі зауваження та дискусійні положення, що містяться в тексті роботи.

1. На стор. 40 дисертації автор відзначає, що в основу побудови КПК

України 2012 року законодавець поклав вчення про три основоположні загальнопроцесуальні функції: обвинувачення, захисту та вирішення справи, а необов'язковий для усіх видів державної діяльності конституційний принцип розподілу державної влади, визначений ст. 6 Основного закону України, чим порушено баланс прав між державними органами функціонуючими у кримінальному провадженні, що потягло за собою суттєве зниження ефективності кримінальної процесуальної діяльності в цілому.

Дійсно, будь-який вид державної діяльності, у тому числі й кримінальний процесуальний, повинен будуватися виключно на базі конституційного принципу розподілу влади. Констатуючи цей факт, дисертант не висловила жодного судження щодо шляхів вирішення означеної проблеми, хоч як дослідник зобов'язана була це зробити.

2. На стор. 117-119 дисертації автор констатує, що процесуальний статус керівника органу досудового розслідування є недосконалим, бо навіть такі основні учасники кримінального провадження як: підозрюваний, обвинувачений, його законний представник та захисник-адвокат, потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач, їх законні представники та представники-адвокати, не завжди обізнані з тим, хто керує органом досудового розслідування і яка роль цього керівника у кримінальному провадженні, бо чинний КПК України не передбачає можливості оскарження жодної дії, жодного рішення цього владного суб'єкта досудової стадії кримінального провадження до слідчого судді чи прокурора. На нього не розповсюджується й інститут відводу від участі у кримінальному провадженні. Автор дисертації не окреслила шляхів зміцнення процесуального статусу цього важливого владного суб'єкта досудового розслідування.

3. На стор. 132 рецензованої роботи правильно відзначається, що контрольні повноваження слідчого судді необхідно обмежити, бо існує загроза зрощення судово-контрольної функції з функцією обвинувачення. У

зв'язку з вказаним було б доречним проаналізувати ті повноваження слідчого судді, які не узгоджуються з його призначенням у кримінальному провадженні і підлягають вилученню з КПК України. Наприклад, мова може йти про безпідставно надане слідчому судді повноваження на захист не тільки прав учасників кримінального провадження порушених державними органами – слідчим і прокурором, а ще й на захист прав одного учасника кримінального провадження, порушених діями іншого учасника цього провадження, що має місце при зволіканні під час ознайомлення з матеріалами закінченого кримінального провадження.

4. В дисертації досить глибоко й аргументовано проаналізовані повноваження прокурора, керівника органу досудового розслідування і слідчого судді та порядок їх виконання у досудовій стадії кримінального провадження в цілому. Представляється що висновки дослідження з цього питання могли бути набагато переконливішими в разі аналізу автором реалізації означеними владними суб'єктами досудового розслідування своїх повноважень через усі три етапи досудового розслідування: початковий, основний, завершальний.

5. Рецензована робота виграла б ще краще, як би в ній було надано аналіз та пропозиції щодо запровадження в Україні зарубіжного досвіду з досліджених питань.

На підставі вищевикладеного слід зазначити про те, що наведені зауваження та дискусійні положення у цілому не впливають на загальну позитивну і високу оцінку дисертації, яка носить самостійний і творчий характер, має наукову і практичну цінність. Наявність дискусійних питань, насамперед, характеризує складність і актуальність досліджуваної теми та власний підхід до її розгляду дисертантом. При дослідженні автору вдалося досягти його мети та поставленим завданням.

Усе викладене дає підставу для висновку про те, що дисертаційне дослідження Колеснік Галини Ростиславівни «Функціональне призначення нагляду і контролю у досудовому розслідуванні» є самостійною завершеною

працею. Враховуючи досягнення автором мети та задач дослідження, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати та беручи до уваги те, що в роботі наведено висновки, які сприятимуть вдосконаленню чинних кримінальних процесуальних норм, в яких знаходять своє втілення відповідні правові засади, то є всі підстави визначити, що дисертація «Функціональне призначення нагляду і контролю у досудовому розслідуванні» відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її автор Колеснік Галина Ростиславівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:

**Завідувач кафедри кримінального процесу
та організації досудового слідства
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

О.О. Юшко

